

Austatud lugeja!

Nagu õigusteauslikule ajakirjale kohane, räägivad kõik seekordsed Juridica artiklid õigusest. Aga üks nendest räägib õiguse kõrval ka õiglusest, sellest, millist osa peaks otsustuse motiveerimisel mängima õigluse argument.

Nii nagu juristiharidusega A. H. Tammsaare vastandas tõde ja õigust, on ka õiguse ja õigluse eristamine pigem tavapärane kui uudne lähenemine. Ja see eristamine ei pruugi tähendada seda, et üks mõiste hõlmab teise või et teatud osas on õigus ja õiglus kattuvad terminid. Ei, sageli me kipume õigust ja õiglust siiski vastandama. Kuid ikkagi: millest taoline vastandamine? Juristina me ju teame, et õigus peab alati sisaldama õiglast lahendust. Sellest hoolimata ei kipu me õigluse ja õiguse vahele võrdusmärki panema. Selle asemel nendime, et õiglast lahendust pakkuv õigusnorm on ideaal, mille poole seaduslooja peab püüdlema, reaalsus on aga midagi muud. Ja me oleme harjunud sellega, et õigus on midagi muud. Nii harjunud, et sageli ei näe me selles midagi imelikku.

Võime aga küsida, kas ei peaks mitte tõstma mässu selle anomaalse, ideaalist kõrvale kalduva õiguse vastu, hülgama taolist normi ja lahendama küsimuse siiski õiglaselt. Sellise mässu tõstmine aga ei annaks tulemusi, kui sellega ei tuleks kaasa kohtud, võimuvolitustega õigusemõistjad. Viimati nimetatud võimalusele seab tugeva piiri võimude lahususe põhimõte: kohus mõistab õigust, kuid tal pole seadusandja pädevust. Kuid vastuargumente taolisele normi eiravale suundumisele on alates õiguskindluse põhimõtte tagamise vajadusest kuni tõdemusega õigluse idee ähmasusest veelgi. Inimesele aga, kelle poolel on õiglus, kuid mitte õigus, ei maksa need midagi. Tema tahab, ja põhjendatult, et tema asjas õiglus jalule seataks. Ja enda arvates ta ka teab, milline on see õiglane lahendus. Kui ainus põhjendus, miks see inimene õiglast lahendust kohtust ei leia, on see, et seadus ei võimalda õiglast lahendit teha, siis on asi kurjasti.

Kuid kas alati on viga seaduses? Juristid põhjendavad oma seisukohti enamasti üksnes seaduse normiga. Et asi kuulub lahendamisele selliselt, sest see ja see seadus ütleb nii. Ma ei taha öelda, et rakendamisele kuuluva õige normi leidmine on alati lihtne tegevus. Kuid see on oluliselt lihtsam, kui tuua koos normiga välja ka selle mõte ja põhjus, miks just taoline norm on parim lahendus. Nagu öeldud, peaks iga norm sisaldama õiglast lahendust. Seega on põhjust igast normist ka õiglast lahendust otsida. Ja kui seda ei leia konkreetsest normist, siis kogu õigussüsteem kui tervik peaks õiglase lahenduse tegemist siiski võimaldama.

Kuid selle kõrval, et otsuse langetaja on veendunud oma otsustuse õigsuses (ja õigluses!), on äärmiselt oluline ka auditooriumi veenmine selles. Ehk isegi olulisem. Kuni me otsustustes sellist veenmist ei kohta, on madal nii seaduste kui ka kohtute autoriteet. Kohtupraktika analüüsid näitavad, et kuigi sageli me taolisi argumente lahenditest ei leia. Probleem ongi ehk selles, et meil pole veel piisava põhjalikkusega teadvustatud, kui võrd oluline on taolise autoriteedi loomine ja hoidmine. Sõltub ju sellest kogu riigivõimu autoriteet. Samas pole selle autoriteedi toetamine üksnes otsuse langetajate, vaid kõigi juristide võimuses. Ja ehk ka kõigi juristide huvides.

Langetatud otsustuse õigsuses veenmine ei ole lihtsate killda kuuluv ülesanne, eeldades nii sügavaid õiguslaseid teadmisi, suurt tööd, elukogemust, kuid ka julgust. Kahtlemata on vajadus sellise veenmise järele olemas.

Katrin Prükk

